

Удалих Ольга Олексіївна,
к.е.н., доцент, Макіївський економіко-гуманітарний інститут;
Бондаренко Ніна Миколаївна,
аспірант, Макіївський економіко-гуманітарний інститут

ДЕРЖАВНА ПІДТРИМКА ЯК ФАКТОР ПІДВИЩЕННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ АКТИВНОСТІ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ

Статтю присвячено дослідженню факторів підвищення інноваційної активності підприємств, проаналізовано показники інноваційної активності промислових підприємств в Україні, обґрунтовано необхідність створення сприятливих умов для розвитку інноваційної діяльності та підвищення інноваційної активності суб'єктів господарювання на державному рівні, розглянуто форми державної підтримки як фактор підвищення інноваційної активності промислових підприємств.

Ключові слова: інновації, інноваційна активність, інноваційні інвестиції, державне регулювання інноваційної діяльності, методи підвищення інноваційної активності, інвестиційний клімат.

Постановка проблеми в загальному вигляді. У сучасних умовах проблема підвищення інноваційної активності промислових підприємств потребує особливої уваги. Рівень інноваційної активності визначається рівнем визначеності зовнішнього середовища, рівнем розвитку науково-технічного, соціально-економічного, організаційно-управлінського потенціалу держави, стабільністю політичного та правового середовища, що взагалі обумовлює можливості підприємства в розробці та реалізації довгострокової інноваційної стратегії. Саме довгостроковий характер інноваційної стратегії є підґрунтям для визначення факторів підвищення інноваційної активності.

Аналіз останніх публікацій та досліджень. Питаннями оцінки інноваційної активності, а також проблемами обґрунтування та вибору напрямів її підвищення займалися вітчизняні та закордонні вчені, а саме О. Амоша, М. Белопольський, В. Геєць, І.Д. Ільєнкова, А. Турило, О. Ястремська, М. Йохна, Б. Санто та інші. Але відзначимо, що деякі питання цього напрямку потребують подальшого дослідження. До таких питань можна віднести визначення факторів впливу на інноваційну активність підприємств та визначення ролі державної підтримки в процесі формування сприятливих умов інноваційного інвестування, що в цілому обумовило актуальність теми дослідження, вибір мети та завдань статті.

Метою статті є дослідження напрямів підвищення інноваційної активності підприємств в Україні, а саме визначення об'єктивної необхідності, значення та результативності державної підтримки інноваційної діяльності як фактору підвищення інноваційної активності промислових підприємств.

Виклад основного матеріалу. Інноваційна активність – це творча діяльність виробників товарів чи послуг, яка може бути виражена в досягненні приросту новизни техніко-технологічних, економічних, організаційних, управлінських, соціальних та інших показників різних процесів, товарів та послуг, що пропонуються на ринку [2].

На інноваційну активність суб'єктів господарювання оказують вплив різні фактори, при чому фактори ці можуть носити зовнішній характер, або внутрішній по відношенню

Розділ 1 Макроекономічні аспекти управління інноваційним розвитком

до підприємства – об'єкта інноваційної діяльності.

Серед зовнішніх факторів впливу на інноваційну активність визначають економічні, політичні, правові, демографічні, соціальні, науково-технічні, екологічні та інші характеристики середовища, у якому відбуваються інноваційні процеси. Внутрішні фактори інноваційної активності визначаються насамперед, ефективністю використання обмежених ресурсів (матеріальних, фінансових, трудових, інформаційних тощо).

До показників інноваційної активності підприємств у державі належать наступні: питома вага підприємств, питома вага реалізованої інноваційної продукції в обсязі промислової, кількість освоєних нових видів продукції, у т. ч. нових видів техніки, кількість впроваджених нових технологічних процесів, у т. ч. маловідходних, ресурсозберігаючих.

В сучасних умовах розвитку економічних відносин в Україні аналіз даних показників дозволяє стверджувати, що інноваційна активність вітчизняних підприємств незначна та мають місце такі тенденції. Згідно з даними офіційної статистики, у 2009 році питома вага підприємств, що впроваджували інновації становила 10,7%, що свідчить про незначне зменшення показника у порівнянні з попереднім періодом, що представлено в таблиці 1 [5]. Зменшення також відбувалося по показнику питомої ваги реалізованої інноваційної продукції в обсязі промисловості (до 4,8%). Але при цьому є позитивні факти покращення окремих показників, а саме на 9,8% збільшилась загальна кількість освоєння нових видів продукції (крім кількості освоєння нових видів техніки, де спостерігається зменшення показника на 15,4%), а також кількість впроваджених нових технологічних процесів (14,9%), у тому числі маловідходних, ресурсозберігаючих (10,7%).

Таблиця 1 – Інноваційна активність промислових підприємств

Показники	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Питома вага підприємств, що впроваджували інновації, %	11,5	10	8,2	10	11,5	10,8	10,7
Питома вага реалізованої інноваційної продукції в обсязі промислової, %	5,6	5,8	6,5	6,7	6,7	5,9	4,8
Кількість освоєних нових видів продукції, найменувань	7416	3978	3152	2408	2526	2446	2685
у т.ч. нових видів техніки	710	769	657	786	881	758	641
Кількість впроваджених нових технологічних процесів, найменувань	1482	1727	1808	1145	1419	1647	1893
у т.ч. маловідходних, ресурсозберігаючих	606	645	690	424	634	680	753

Про інноваційну активність суб'єктів господарювання свідчать також показники виконання наукових та науково-технічних робіт. Згідно з даними офіційної статистики [5] у першому півріччі 2010 року виконанням наукових та науково-технічних робіт займалися 1228 організацій, при цьому відсоток працівників цих організацій скоротився на 1,9% порівняно з відповідним періодом минулого року. Обсяг витрат на виконання наукових та науково-технічних робіт власними силами організацій за той же період становив 3948,0 млн грн, що на 16,4% більше, ніж торік. Обсяг фінансування з держаного бюджету також збільшився (на 9,4%) та становив 1480,9 млн грн.

За цей же період обсяг наукових та науково-технічних робіт, виконаних власними

силами організацій, становив 4368,1 млн грн, що на 15,7% більше, ніж попереднього періоду. Заслугує уваги структура наукових та наукових робіт, виконаних власними силами організацій. В першому півріччі 2010 року обсяг фундаментальних досліджень становив 22,3% (974,3 млн грн), прикладних досліджень – 15,4% (672,3 млн грн), науково-технічних розробок – 52,5% (2291,4 млн грн), науково-технічних послуг – 9,8% (430,1 млн грн). У порівнянні з аналогічним періодом минулого року структура наукових та науково-технічних робіт змінилася незначно (збільшилась доля науково-технічних розробок на 3%, зменшилась доля науково-технічних послуг на 2,2%, незначно зменшилися долі інших напрямів).

Основними виконавцями фундаментальних наукових досліджень як і у попередні періоди залишаються державного сектору та сектору вищої школи. Організації підприємницького сектору виконували прикладні дослідження (20,6% робіт цього напрямку), науково-технічні розробки (93%) та науково-технічні послуги (78,1%).

В цілому проведений аналіз показав позитивні зміни в інноваційній активності промислових підприємств в Україні. Але при позитивному характері змін слід відзначити значну різницю між показниками інноваційної активності підприємств у попередніх роках (так у 2003 році кількість освоєних нових видів продукції становила 7416 найменувань, тобто зменшилась у 2,7 разів; питома вага підприємств, що впроваджували інновації становила 11,5%, тобто на 0,8% менше; питома вага реалізованої інноваційної продукції в обсязі промислової становила 5,6%, тобто на 0,8% менше).

Проведений аналіз дозволив зробити висновок, що в Україні потрібне створення сприятливих умов для розвитку інноваційної діяльності та підвищення інноваційної активності суб'єктів господарювання.

За даними ДП «Державний інститут комплексних техніко-економічних досліджень» Мінпромполітики України, яким було розроблено Методику ідентифікації українських високотехнологічних промислових підприємств та за участю Держкомстату проведено комплексне дослідження потенціалу виробництва високотехнологічної промислової продукції в Україні, виявлено основні перешкоди, що стають на шляху інноваційного розвитку вітчизняних підприємств [5]:

- обмеженість фінансування (44% підприємств, які брали участь у дослідженні),
- організаційні та правові проблеми (5,2%),
- неспроможність керівників різного рівня оцінити нові технології (4,9%),
- відсутність науково-технічної підтримки з боку інших організацій (4,2%),
- низько кваліфікований персонал (3,4%).

До факторів, що підвищують інноваційну активність промислових підприємств, відноситься вибір державної інноваційної політики та розробка стратегії економічного розвитку. Сьогодні в Україні обрано інноваційну модель розвитку економіки з метою підвищення конкурентоспроможності вітчизняної промисловості.

В економічній літературі [1] виділяють організаційне, економічне, нормативно-правове регулювання інноваційних процесів на державному рівні. При цьому ці форми повинні бути системно та комплексно пов'язані між собою для забезпечення створення умов ефективної інноваційної діяльності в даній економічній системі (окремому регіоні або державі в цілому). Основою створення державної та регіональної політики інноваційного розвитку є інноваційні прогнози та стратегії економічного розвитку на перспективу.

Організаційне регулювання в державі проявляється у підтримці інноваційних

проектів, що включено в державну інноваційну програму, сприянню розвитку інноваційної інфраструктури, сприянню розвитку кадрового та наукового потенціалу держави та окремих регіонів, інформаційну підтримку інноваційних проектів тощо.

Економічне регулювання інноваційної діяльності в державі має на меті розвиток ринкової економіки, підвищення підприємницької активності суб'єктів господарювання, стимулювання конкуренції, а також використання інструментів податкової та амортизаційної політики для створення сприятливих умов ведення бізнесу.

Правове регулювання направлено на створення та оптимізацію законодавчої бази регулювання інноваційної діяльності господарських суб'єктів на території держави, а також регулювання правових взаємовідносин цих суб'єктів.

Особлива увага приділяється участі регіональних структур у формуванні сприятливих умов інвестування інноваційних проектів. Національна мережа регіональних центрів інноваційного розвитку включає до себе Київський центр інноваційного розвитку та регіональні центри інноваційного розвитку [4]. Метою створення та функціонування центрів інноваційного розвитку є аналіз інноваційного потенціалу відповідного регіону, а також всебічна підтримка реалізації інноваційних проектів та програм розвитку регіону. Регіональні центри можуть здійснювати відбір на конкурсній основі науково-технічних програм та інноваційних розробок, націлених на інноваційний розвиток регіону, що запобігають реалізації пріоритетних напрямів інноваційної діяльності підприємств.

При створенні регіональних центрів інноваційного розвитку передбачалось, що їх діяльність буде направлена також на розвиток інформаційного забезпечення інноваційної діяльності, розвиток інноваційної інфраструктури регіону, організацію взаємин між різними суб'єктами інноваційного процесу з метою їх оптимізації.

З метою розроблення та впровадження інноваційних програм та розвитку інноваційної інфраструктури в Україні створено Національний центр впровадження інноваційних програм.

Крім непрямих методів підвищення інноваційної активності, державна підтримка інноваційного розвитку здійснюється у вигляді фінансування інноваційних проектів, які відповідають встановленим вимогам та пройшли конкурсний відбір, за рахунок коштів Стабілізаційного фонду з використанням інструменту кредитування (зворотне бюджетне фінансування) або на безповоротній основі (софінансування проектів, здешевлення кредитів тощо). При цьому держава має можливість надання таким проектам державних гарантій для їхнього фінансування для створення більш привабливих умов привертання недержавних зовнішніх інвестиційних ресурсів, зокрема банківських кредитів.

Порядок відбору інвестиційних проектів [3] надає можливість органам державної влади направити державні інвестиційні ресурси у пріоритетні сфери розвитку економіки, стимулювати реалізацію стратегічно важливих інноваційних проектів та впровадження досягнень науково-технічного прогресу у практичну діяльність підприємств. При цьому відбір проектів для державного фінансування та представлення державних гарантій проходить у три етапи: на першому етапі відповідні органи забезпечують розгляд проектних пропозицій відомчою комісією на основі представлених документів, на другому етапі приймається рішення щодо доцільності державної підтримки проектів у формі фінансування або надання гарантій, на третьому етапі надається висновок про доцільність фінансування проекту.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Государственное финансирование та надання державних гарантій інноваційним програм та розробкам дозволить підвищити інвестиційну привабливість та інноваційну активність суб'єктів господарювання.

В сучасних умовах необхідна подальша розробка рекомендацій щодо покращення методики оцінки інноваційного потенціалу промислових підприємств, оптимізації управління інноваційною активністю в державі та окремих її регіонах, вибору форм та методів державної підтримки інноваційних проектів з метою покращення інвестиційного клімату та посилення притоку інноваційних інвестицій.

1. Инновационный менеджмент / [А.Е. Абрамешин, Т.П. Воронина, О.П. Молчанова и др.] ; под редакцией д-ра экон. наук, проф. О.П. Молчановой. – М. : Вита-Пресс, 2001. – 272 с.

2. Мельников О. Н. Инновационная активность как фактор повышения конкурентоспособности предприятия О.Н. Мальников, В.Н. Шувалов [Электронный ресурс] // Российское предпринимательство. – 2005. – № 9. – С. 100-104. – Режим доступа до журн. : <http://econference.ru/blog/rosspred/29.html>.

3. Наука та інновації [Електронний ресурс] : Державний комітет статистики України. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

4. Про порядок конкурсного відбору інвестиційних, інноваційних, інфраструктурних та інших проектів розвитку з метою надання у 2010 році державних гарантій для їх фінансування / Наказ Державного агентства України з інвестицій та розвитку від 10.08.2010 № 40 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://in.gov.ua/index.php?lang=ru&get=55&law_id=370#1.

5. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про створення регіональних центрів інноваційного розвитку» від 3 травня 2007 року № 255-р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://in.gov.ua/index.php?lang=ru&get>.

О.А. Удалих, Н.Н. Бондаренко

Государственная поддержка как фактор повышения инновационной активности промышленных предприятий

Статья посвящена исследованию факторов повышения инновационной активности предприятия, проанализированы показатели инновационной активности промышленных предприятий в Украине, обоснована необходимость создания привлекательных условий для развития инновационной деятельности и повышения инновационной активности субъектов хозяйствования на государственном уровне, рассмотрены формы государственной поддержки как фактор повышения инновационной активности промышленных предприятий.

Ключевые слова: инновации, инновационная активность, инновационные инвестиции, государственное регулирование инновационной деятельности, методы повышения инновационной активности, инвестиционный климат.

О.А. Udalykh, N.N. Bondarenko

State support as factor of increase of innovative activity of industrial enterprises

The article is devoted research of factors of increase of innovative activity of enterprise, the indexes of innovative activity of industrial enterprises are analysed in Ukraine, the necessity of creation of attractive terms is grounded for development of innovative activity and increase of innovative activity of management subjects at state level, the forms of state support as factor of increase of innovative activity of industrial enterprises are considered.

Keywords: innovations, innovative activity, innovative investments, government control of innovative activity, methods of increase of innovative activity, investment climate.

Отримано 05.05.2011 р.